

ברפתות

סיור ברפתות

יוסף (גוגי) גוגנהיים, המח' לבקר במש' החקלאות

בהחזקת הפרות ובמבנים לא זכה לשום תשומת לב או מחשבה. הפרות דומות יותר לג'מוסים, (תאואים) מאשר לפרות, ובמערכת כזו גם הרפתנים עצמם לא יכולים להיות בעלי הופעה נקייה ומסודרת, זה פשוט בלתי אפשרי. אם משק כזה רוצה לשמור על נקיון החלב ברמה סבירה, איננו יודעים כמה זמן הוא מקדיש לניקוי ורחיצת עטינים פעמיים ביום (משק מושבי!). ראינו רפתות חדישות שלידן יש לגונות של 2-3 דונם עם זבל נוזלי שנגרף לשם על ידי טרקטור בתוספת מי גשם מהגגות, וכמובן שום דבר אינו מגודר וממש מסוכן. אני עדיין עולה חדש במערכת זו ואני חושב

יאייר צוק ואני עשינו לנו מנהג לצאת לסיור ברפתות דוקא בחודשי החורף והגשם, כי אז רואים את נקודות התורפה של מערכות הרפת. ברשימה זו אסכם כמה סיורים, בתקווה שיהיו משקים שינצלו את חודשי הקיץ כדי לשפר את המצב ברפתות שלהם לקראת החורף, שיבוא עלינו לטובה. הסיורים התרכזו בעיקר במשקים מושביים, אך גם קיבוצים נכללו בביקורינו. הפעם כל הביקורים היו בצפון הארץ ובמרכזה, בדרום "השחון" לא היינו.

דבר ראשון בולט הוא, שמשקים השקיעו כסף, וכסף רב במכונני חליבה, יותר יפים ומפוארים, ופחות יפים ומפוארים, אך הטיפול

אגמים בחצרות המבכירות (צולם ע"י יאיר צוק בלוחמייהגטאות 1987)

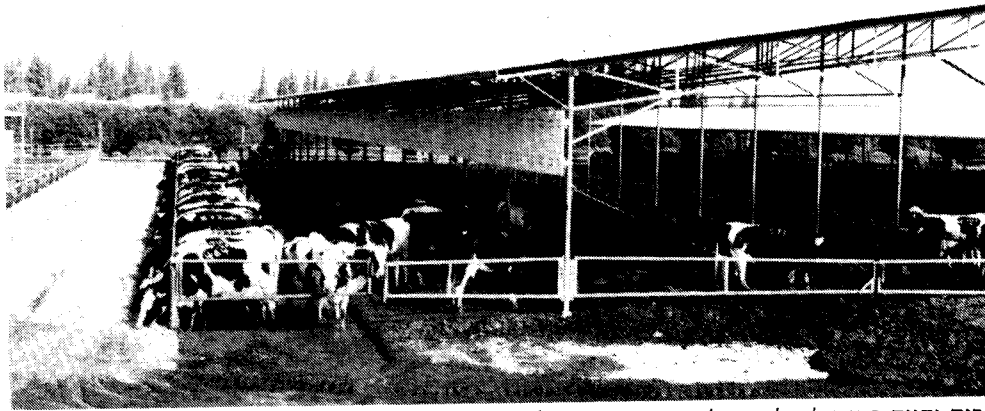
תאירביצה ברפת קב' סאסא (צילום יאיר צוק 1987)

המניימום ולא האופטימום. באותה חוברת מוזכר עוד פרט קטן, אך התברר שהוא מאד משמעותי והוא, יצירת גבעה בתוך סככת הרביצה (עמוד 7). גבעה זו לא יכולה להיות במבנים הישנים, כי אין מספיק גובה לכך. הגובה הדרוש – 3.5 מטר במקום הנמוך ביותר.

נסכם, במשקים המושביים בהם ביקרנו, אין אפשרות לתת לפרות 18–20 מ"ר/ראש, אין אפשרות להגביה את המרבץ ללא בניית סככה חדשה לגמרי, וכיוון הבניה לא נעשה לפי כיווני השמש או הרוח (בעיקר הרוח) אלא לפי צורת החלקה. במצב זה שנוצר, אינני רואה כל אפשרות לפתור את הבעיה ללא מעבר לתאי רביצה "המושמיים". בחוברת "משק הבקר והחלב" 223 מדצמבר 1989 מוזכר מרדכי מלען את הנושא ברשימתו המאלפת על רפת השטיפה הקליפורנית (עמוד 41). הנושא חוזר אמנם מזוית אחרת באותה חוברת בעמוד 66, שם מוזכר שפרה זקוקה לפחות ל-5.5 מ"ר – ואלה פרות קצת יותר קטנות משלנו. אז נוכל לומר, שאצלנו הפרות זקוקות ל-6 מ"ר, לפחות. זה כבר שטח בנמצא ברוב המשקים ולרוב אף יותר מזה. נשאר לי רק לצטט את מרדכי באותו עמוד: "התצפית דלעיל מתיחסת לשטח המחיה של הפרה באשר לנוחיותה ויכולת התנועה שלה, אך איננה טוענת לאמצעים המשקיים שיש לאחוז בהם כדי להבטיח נקיון של הפרות

שהמערכת סובלת מחטאי העבר, בחינת "אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה". בשנים הטובות כאשר היו תקציבי פיתוח לרפתות, המשקים קיבלו כסף להגדלת סככות, חידוש מכוני חליבה ומרכזי מזון, מבלי שהתנו את מתן הכסף בפתרון בעיות הזבלים והשפכים במשך כל השנה ומי הנגר מהגגות והסביבה בחורף. אני לא מאמין, שללא השקעת כספים, השקעה מסיבית, אפשר יהיה לצאת ממעגל הבוץ והזוהמה הקיים. נזכור, שכל מה שעבד ברפת המושבית עם 4–5 פרות לא עובד ולא יכול לעבוד ברפת מושבית של 35–60 פרות.

ברוב המושבים אנו פוגשים "מבנים לא מוגדרים", כלומר תערובת של סככות ישנות מאד, עם סככות חדשות יותר, ספק לכיש ספק קוראל. בהרבה מקומות יצקו בטון לאורך פס ההאבסה, אך גם פה אין מקום מוסדר לאן לפנות את הזבל. בסככה עצמה אין מספיק ריפוד (מסיבות כספיות) ומאחר שרוב המבנים הם ישנים מאד, גובה המפתח הוא קטן ואין חדירת אויר או רוח לייבוש הזבל. מרזבים אין בנמצא, או שהם מתוחזקים כך שלמעשה אין מרזבים. אם נקרא את הכתוב בחוברת "הנחיות לתכנון מבני משק" שרוכזה על ידי יאיר צוק נמצא, שבסככות לכיש (סככה כוללת) וגם בקוראל הפרות זקוקות ל-18–20 מ"ר/ראש. אני מרשה לעצמי לציין, שהערך הנ"ל הוא

פרות נקיות בקוראל של רפת לוחמי הגטאות (צילום יאיר צוק 1987)

המזון – כדי לפזר על שטח זה את השפכים. פֶּטֶנֶט זה אינו המצאה שלי. בשוק המשותף באירופה קובעים לחקלאי את מכסת החלב, בין השאר, לפי גודל שטח המספוא שעומד לרשותו לפיזור השפכים והזבלים.

לבסוף עוד הערות בקשר להזנה. בזמן הביקור באחד המשקים הגיעה מנת הבליל. לפי כמות הבליל הרטוב שהגיעה, ועל זה היתה תעודת משלוח, היה צריך הבליל להיות ב-55% ח"י, בערך. לפי מישוש הבליל הוא היה בתכולה נמוכה מזה, אולי בגלל שהיה יום גשום, וכן היו בו הרבה קליפות פרי הדר שהיו כנראה גם רטובות מאד, כדאי לשים לב לפרט זה.

בביקורי בכמה קיבוצים דוקא מצאנו שהפרות לא מקבלות מספיק אוכל, ובעיקר לא מספיק מזון גס. מדובר במשקים בהם יש רוחות חזקות בסככות (שזה יתרון גדול בקיץ) וגשם חדר לסככות; במקרה זה יש "צינון מהטבע". כדי להתגונן מפני צינון בלתי מזומן זה, הפרה מוציאה יותר אנרגיה כדי לשמור על חום גופה ואז היא צריכה לקבל מזון מעל לנורמה. תוספת שחת דגן מעבר למתוכנן בבליל עשויה לעזור ליצירת יותר חום בכרס ולזה זקוקות הפרות בתנאים אלה. כדי לסגור את המעגל ולחזור להתחלה, גם במשק המושבי במקומות בהם אין רוחות, גם שם בגלל הרטיבות הבלתי פוסקת במרבץ, הפרות תהיינה זקוקות ליותר מזון כדי לשמור על תנובה יציבה בתכולת שומן סבירה.

המוחזקות בתאי רביצה". אם אתן פירוש משלי לנאמר, הרי בשטח מחיה קטן אין אפשרות להתחמק מלעבור לתאי רביצה, אם רוצים לשמור על "צלם אנוש" לרפתן ול"צלם בקר" לפרות.

באשר לתאי רביצה עצמם, זו מערכת מאד מורכבת מבחינת התנהגות הפרות, ושגיאת תכנון של $2 \pm$ ס"מ באורך או ברוחב יכולה לחרוץ את גורל השיטה, לשבט או לחסד, וכן הם גם דורשים טיפול אך חוסכים הרבה ריפוד. בעיה נוספת עם תאי רביצה, היא בעיית המצע עליו תשכב הפרה.

הבעיה השניה שתעמוד על הפרק: הזבלים. המצב הקיים לא יוכל להימשך עוד זמן רב ולכן טוב היה, אם היינו מתקדמים לקראת פתרון הנושא ויפה שעה אחת קודם. נושא זה כאוב מאד, הן במשק המושבי והן בקיבוצי. בכל מקרה לא תהיה ברירה מחיפוש מקום לפיזור הזבל הנוזלי, או המים אחרי הפרדת המוצקים; גם לנושא זה מתיחס מרדכי במאמרו בחוברת הני"ל. בעוד שבמשק הקיבוצי קיימת אפשרות להזרים את המים למאגר מי הביוב המרכזי ומשם להשקיה, לרוב המושבים אין מערך מי ביוב מרכזי, וגם אם וכאשר יהיה, אי אפשר יהיה להזרים לשם שפכי רפת ללא הפרדת המוצקים.

לכן אינני מאמין, שאפשר יהיה לפתור את הבעיה ללא גידול צמחי מספוא מסויימים על ידי החקלאי – וכל זאת בנוסף או על אף מרכז